

«Våre dagers anti-Krist
er miljøvernere
og vegetarianer.»

PAVEKANDIDAT GIACOMO BIFFI
TIL THE TIMES

Innhold:

Svensk skitten-tøyvask

Vaskevann fra atomkraftverket i Ringhals er alt for forurenset til at det kan sendes på renseanlegg. I stedet går det rett i havet. Ordningen har pågått i tretti år.

• side 3

Russisk atomkraft byttet med sol

Tre russiske fyr har fått solenergi i stedet for radioaktive strontiumbatterier. Fylkesmannen i Finnmark samarbeider tett og grønt over russergrensen og mener miljøholdningene i øst er i ferd med å endre seg.

• side 3

Norges første hotell med Svanemerke

Gållå Høgfjellshotell er det første hotellet i Norge med Svanemerket. Det er god butikk ifølge innehaveren. Nordens største hotellkjede, Scandic, er imidlertid skeptisk. Her mener man merkningen koster for mye.

• side 7

Skal studere misdannelser

Norske isbjørner er verdens mest forurensete. Enkelte bjørner rusler rundt med to kjønnsorganer, en fra hvert kjønn. Forskere fra Norsk Polarinstitutt er spente på utviklingen foran sin årlige ekspedisjon til Hopen.

• side 8

Fra fornybar til fossil energi

Jens Stoltenberg vil ta penger fra potten til fornybare energikilder og bruke dem på infrastruktur i forbindelse med distribusjon av gass. (Foto: Scanpix)

Arbeiderpartiet med Jens Stoltenberg i spissen vil ta penger fra potten til fornybare energikilder og bruke dem på infrastruktur i forbindelse med distribusjon av gass.

– Nok en gang ser det ut til at

enøk og fornybar energi får en underordnet betydning, sier Erik Eid Hole i Norsk Bioenergiforening. I Svergie produserer bioenergi mer kraft enn landets atomkraftverk.

• side 4 og 5

Natur & miljø Bulletin

utgitt av Norges Naturvernforbund

Redaktør: Tom Erik Økland

Abonnement:

Redaksjon: Jens Petter Toldnæs, Kristian Jahre

230/år (privatpersoner), 600/år (bedrifter)

Adresse: Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo.

Annonser: Tlf: 23 12 20 70. Faks: 23 12 20 71.

Besøksadresse: Skippergata 33

Trykking: GAN Grafisk AS. Trykket på 100% resirkulert papir.

Tlf: 22 40 24 00.

Faks: 22 40 24 10.

Direkte: 22 40 24 + 25 (Økland), 23 (Toldnæs), 24 (Jahre)

E-post:

redaksjonen@naturvern.no

Norges Naturvernforbund: Samme postadresse som N&M Bulletin.

Web: <http://www.naturvern.no>

E-post: naturvern@naturvern.no

Neste utgave: 24.3.2000

fagpressen

Hyttetetu!

Olje- og energiminister Marit Arnstad vurderer å øke prisene på hyttestrøm. Hun tror det vil føre til at hytteeierne reduserer sitt forbruk og går over til alternative og fornybare energikilder. Ja, det vil de nok. Ikke minst Roger Kopperud fra Kolbotn. Han "stod fram" som det heter, i Dagbladet nylig i en to-siders reportasje om hyttebaronenes strømsløsning i Hafjell.

Uten at vi kjenner Roger Kopperuds økonomiske forhold tror vi at en mangedobling av strømprisen nok kan få ham til å tenke seg om før han monterer enda en sparepære på hytta si.

Nevnte Kopperud var nemlig av de litt mindre kjente hyttebaronene i Hafjell-reportasjen. Han er vel egentlig ikke noen baron i det hele tatt. Mer en husmann, i form av en vanlig hytteeier med iskald hytte og sjokkint rødvin på fredagskvelden. Det er klart Kopperud vil bli enda mer bevisst hvis strømprisen mangedobles, men det er ikke sikkert det monner så mye.

For når 600 hytter i Hafjell drar 11,5 millioner kilowatt i året er det ikke Kopperud og sparepæra hans som har skylda. Samtidig er det litt vanskelig å tenke at Bjørn Rune Gjelsten – en mann som driver og kjøper engelske eliteserielag, skulle bli særlig skremt av økt strømpris på hytta. Eller se for seg tobakksprins Johan Andersen jr. som skjelve og åpner vinduskonvolutter fra det lokale energiverket og tenker; "Nå må jeg bare se å få varmet opp det boblebadet med vindkraft – må få kjøpt meg en sånn propell på mønet som Kopperud har..."

Nei – det tror vi ikke på, og det gjør selvsagt ikke Marit Arnstad heller. Derfor må det innføres bestemmelser som begrenser mengde og type energi på nye hytter, i tillegg til at høyforbrukshyttene må tas knallhardt økonomisk.

Vi tror ikke at sløsing med hyttestrøm er det største problemet på energisektoren i Norge, selv om det er et fiffig paradoks at de naturelskende hytteeierne i Hafjell er med på å gjøre en eventuell Øvre Otta-utbygging lønnsom. Mer viktig er det at vi må begynne et sted, og hvis vi ikke engang klarer å ta tak i et såpass marginalt, men dog så synlig fenomen – hvordan skal vi da hamle opp med resten? ■

Bilparkering – også et offentlig ansvar

Et flertall i Oslo bystyre har vedtatt å selge alle kommunens aksjeinteresser i et av de største parkeringshusene i Oslo sentrum. Kommunen har til nå har eid et flertall av aksjene. Det er ikke opplagt at det er en kommunal oppgave å drive et parkeringshus, men jeg tror allikevel dette er en uklok beslutning.

Ivar Johansen

BYSTYREMEDLEM I OSLO FOR SV

Byrådet la nylig fram en sak for bystyret om "parkeringspolitikken i Oslo", en på mange måter god sak. Her framheves det at "en by som Oslo med mye trafikk og arealknapphet har behov for aktiv bruk av parkeringsmidler for å sikre god fremkommelighet og trygge trafikkforhold". Byrådet sier altså at det er viktig med aktiv bruk av de virkemidler vi rår over.

Ved å selge oss ut av dette parkeringshuset vil kommunen aktivt avstå fra å ha innflytelse på et av virkemidlene, innparkeringen i parkeringshuset. Ved at kommunen ikke lenger er inne på dette området avstår de fra kunnskap om markedet og avstår fra muligheten til å ha innflytelse på prispolitikken på avgiftsparkeringen. Parkeringspolitikken er viktig både i infrastrukturssammenheng for næringsliv og handel i sentrum, og for ha et miljøvennlig sentrum avskjernet fra støy og forurensning. Her må det foretas avveining av ulike hensyn, og ved å kvitte seg med eierinteressene i parkeringshuset vil en i større grad være prisgitt private aktører for å lykkes.

En sak for seg at prisene etter dette helt er overlatt til private, og som ikke har andre målsettinger enn å få ut maksimal fortjeneste. Det er ikke uten grunn av næringsdrivende i Oslo sentrum er bekymret for at en konsekvens

av sterk reduksjon av gateparkeringen er at prisene på parkering i parkeringshusene vil stige betraktelig. Kommunen kunne vært en prisbegrensende faktor, ved selv å være aktør.

Vi har i alle fall en fra sektor erfarer for hvor galt det kan gå når kommunen selv trekker seg ut og overlater et helt marked til private; hospitsmarkedet, som kommunen fra midten av 80-tallet helt overlot til private.

En annen grunnen til at Oslo burde beholdt eierinteressene i parkeringshuset: Aksjenes pålydende er i nåverdi omkring 4,5 million kroner. For denne investering får kommunen en årlig avkastning som for i fjor vil være på oppunder en million kroner. Med andre ord er dette en absolutt gullkantet investering.

Når byrådet i parkeringssaken varsler ytterligere begrensning på gateparkeringen i sentrum, et forslag jeg varmt støtter, vil parkeringshusene bli mer attraktive. Kapasitetsutnyttelsene vil bli ennå bedre, og kommunen vil få ennå bedre avkastning på eierskapet på parkeringshuset.

Når en kan kombinere miljøtiltak med god forvaltning av skattebetalernes penger, er valget etter min mening enkelt: kommunen burde beholdt sine eierinteresser. ■

Svensker slipper radioaktivt vaskevann rett i Kattegatt

Titusener av kubikkmeter radioaktivt vaskevann blandet med sterke industri-vaskemidler slippes hvert år urensset ut fra det svenske atomkraftverket i Ringhals. Vannet er så forurenset at det ikke er lov å sende det til renseanlegg. Praksisen har pågått i tretti år.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

Representanter for svenske miljømyndigheter er lettere rystet etter at det er klart at atomkraftverket i Ringhals slipper ut store mengder lavradioaktivt, urensset vaskevann rett i havet hvert år. Vaskevannet stammer fra atomkraftverkets eget vaskeri som renser radioaktive arbeidsklær de ansatte har hatt på seg.

– Dette har de holdt med i tretti år, og vi har rett og slett ikke visst om det sier Bruno Toftgård ved Hallands läns miljøyenhet i Halmstad, til N&M Bulletin.

Ifølge Toftgård ville et vaskeri, som naturlig nok ikke har radioaktivt utslippsvann, aldri fått lov til å ha slike utslipp. Heller ikke en vaskemaskin i en privat husholdning

– Det er snakk om omlag to

tonn bare i rene industrielle vaskemidler som slippes urensset ut i Kattegatt hvert år. I tillegg kommer den radioaktive forurensningen, sier han.

Ikke lov å sende via renseanlegg

Det pardoksale med de svenske utslippene er at man ikke får lov å sende dem via vanlige vannrenseanlegg på grunn av at det er snakk om radioaktiv forurensning. I stedet går det rett til sjøs.

– Det må i tilfelle bygges spesialrenseanlegg slik man har gjort ved atomkraftverket i Forsmark. Dette er imidlertid ikke helt uproblematisk ettersom slammet fra et slikt renseanlegg må lagres dypt nede i grunnen og faren for lekkasje fra det flyktige radioaktive materialet er stor. Forsmark har hatt problemer

med nettopp dette, sier Toftgård.

Frist til høsten

Den svenske Kärnkraftinspektionen (SKI) er svært kritiske til nettopp Forsmark fordi atomkraftverket lagrer radioaktiv slam fra vaskeriet i grunnen. SKI krever at Forsmark stopper lekkasjene og finner bedre måter å lagre avfallet på. Foreløpig har ikke Ringhals-kraftverket noe slikt pålegg på seg, og atomkraftverket kan fortsette å slippe ut slik de har gjort. Men svenske miljømyndigheter ser problemet.

– Det er klart at dette ikke kan fortsette. Foreløpig har Ringhals fått frist på seg til høsten med å komme med en handlingsplan for å stoppe forurensningen, sier Toftgård. ■

Bytter strontium med solkraft

Solcellepaneler har erstattet radioaktive strontium-batterier på tre russiske fyr. Nå lanseres vindkraft som alternativ for kraft fra utrangerte atomubåter.

N&M Bulletin
KLAUS TVEDT

Flere områder på kysten i området rundt Murmansk er ikke tilknyttet strømmettet. Til nå har strømaggregater holdt liv i disse små kystsamfunnene. Kraft fra atomubåter og strontium90-batterier har blitt lansert som alternativ. Til ergrelse for mange finnmarkinger. Nå er Fylkesmannens miljøvernavdeling i Finnmark i gang med vindmålinger i området.

– I mars henter vi inn data fra et halvt års målinger fra to steder i regionen. Vi vet at potensialet er der, men ikke hvor mye det er mulig å hente ut, sier Per-Einar

Fiskebeck, rådgiver ved Fylkesmannens miljøvernavdeling i Finnmark.

Fra måling til tiltak

Myndighetene i Finnmark og Murmansk hadde sitt første offisielle miljø møte i juni 1986. Et år senere inngikk Miljødepartementet en bilateral avtale med Sovjetunionen. En ny avtale kom på bordet etter Sovjetsamveldets fall. Samtidig ble innsatsen dreid fra måle- og registreringsarbeid til mer tiltaksrettet innsats.

I 1997 ble det første solcellepanel installert på et russisk fyr. Siden har det samme skjedd ved to andre fyr, og til sommeren skal ytterligere to solcellepaneler

på plass. Samtidig jobbes det med en behandlingsplan for radioaktivt avfall.

Vindkraft er en annen fornybar energikilde som nå lanseres som alternativ til atomkraft.

– Folk flest i Russland bryr seg nok ikke så mye om miljø. Det dreier seg mer om å overleve fra dag til dag. Likevel ser vi en endring i bedriftstankegangen, sier Fiskebeck. ■

Alarm-system

Miljøsam arbeidet mellom Norge og Russland har også medført nye målestasjoner for radioaktivitet. I 1993 ble det satt opp en måler midtveis mellom Pasvikdalen og Murmansk. Denne er nå automatisert og knyttet til satellittnett.

– Ved konsentrasjoner over 50 prosent av bakgrunnsnivået, slår alarmen ut. I tillegg ringes måleren opp en gang i timen, sier Fiskebeck.

I tillegg til dette er det satt opp finsk- og norskfinansierte målere i atomkraftverket på Kola. Neste skritt er en datautvekslingsavtale som åpner for et automatisert alarmsystem tilsvarende det vi har i Norge. Så langt er 1,3 millioner norske kroner brukt på miljøsam arbeidet i nord. ■

▼ fakta

Strontium90 er et produkt som dannes ved fisjon av uran i kjernereaktorer. Som radioaktivt nedfall tas strontiumisotopene opp av planteetende, og går derfra videre i næringskjeden til den menneskelige organismen, særlig i knoklene. Her skader de benmarg og bloddannende organer og kan forårsake kreft.

Kilde: Natur- & miljøleksikon

Gass stjeler fra fornybar energi

Arbeiderpartiet og Høyre vil gi offentlig støtte til infrastruktur for distribusjon av gass. De vil blant annet bruke naturgass til oppvarming.

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

Det var ikke bare spørsmålet om bygging av forurensende gasskraftverk stortingset tok stilling til 9. mars. Behandlingen av stortingsmelding 29 om energipolitikken, legger føringer for en rekke andre energikilder. Selv om N&M Bulletin gikk i trykken for stortingsbehandlingen, gir innstillingen fra miljø- og energikomitéen en klar pekepinn om hva som blir vedtatt og hva flertallet forkaster.

Alle partiene på Stortinget er enige om at gass kan spille en betydelig rolle i energiforsyningen på fastlandet. Gass er allerede tatt i bruk som drivstoff i biler, busser og en ferje. I fremtiden kan gass bli viktig for å bygge ut vannbåren varme og som energikilde i fjernvarmeanlegg.

Arbeiderpartiet og Høyre vil derfor bevilge offentlige midler til å bygge infrastruktur for distribusjon av gass. Støtten skal gis i "en introduksjons- og utviklingsfase".

Penger fra fornybar til gass?
I det N&M bulletin gikk i tryk-

ken var det uklart hvor pengene til gass skulle tas fra. Regjeringen har foreslått å bruke fem milliarder kroner til tiltak for nye fornybare energikilder, frem til 2010. Arbeiderpartiet vil ta av denne potten til å støtte introduksjon av naturgass, noe regjeringspartiene mener innebærer en betydelig reduksjon i satsningen på fornybare energikilder.

Støtten til fornybare energikilder foreslo regjeringen å finansiere ved å øke elavgiften. Det skulle også bidra til å begrense energiforbruket. Men stortingsflertallet vil ikke øke avgiften. Høyre og Fremskrittspartiet går klart mot forslaget, mens Arbeiderpartiet avventer en utredning av et topssystem for avgiften.

Vindkraftsenter

– Målet er at bruken av vannbåren varme basert på bioenergi, varmpumper og spillvarme skal øke med 4 TWh innen 2010, og at den årlige produksjonen av vindkraft skal ligge på 3 TWh innen 2010, sa olje- og energiminister Marit Arnstad da hun la frem energimeldingen i mars 1999. I dette målet får regjeringspartiene støtte fra Ap og SV.

Partiene vil bevilge penger til

et kompetansesenter for vindkraft, og et femårig program for forskning og utvikling. Vindkraftsenteret blir plassert i Bjugn kommune og kommer etter initiativ fra forskningsstiftelsen SINTEF og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

Høyre og Frp går mot satsning på vindkraft fordi energien ikke er lønnsom uten "betydelige subsidier fra det offentlige".

Enøk-sentre

Olje- og energiminister Marit Arnstad får også flertall for sitt forslag fra 24. februar i år om å opprette et nytt organ med ansvar for enøk og nye fornybare energikilder. Dette organet overtar ansvaret Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i dag har for disse områdene. I tillegg skal det ha ansvar for det lokale enøk-arbeidet nettselskapene i dag er pålagt.

Ifølge Dagsavisen får det nye organet ansvar for å forvalte de fem milliarder kronene som skal satses på nye energikilder frem til 2010. I tillegg kommer ordinære midler til enøk over statsbudsjettet og 140 millioner som nettselskapene hvert år hanker inn

til enøk gjennom et tillegg i strømprisen.

Mer vannkraft

Alle partiene på stortingset er enige om at utbygging av mikro- og minikraftverk er positivt, og at dagens regelverk må forenkles. SV tar imidlertid et forbehold om at utbygging ikke må komme i konflikt med verneinteresser.

Opprustning og utvidelse av eksisterende vannkraftanlegg kan gi 7,5 TWh årlig. Det tilsvarer nesten 7 prosent av dagens energiproduksjon. Partiene på stortingset ber derfor regjeringen fremme forslag slik at dette potensialet utløses.

Ap, Frp og Høyre vil ha rask utbygging av ny vannkraft. De krever at utbygging av vannkraft fritas for investeringsavgift. Fritaket skal være en midlertidig ordning i to år. De tre partiene krevde det samme under behandlingen av revidert statsbudsjett i fjor. Da svarte regjeringen at det var behov for en "ytterligere klargjøring" av hva partiene mente.

– Ingen omlegging

Enøk og ny varme blir fortsatt en parantes, sier Erik Eid Hohle, styreformann i Norsk Bioenergiforening (Noblo).

– Dette er ingen omlegging. Slik konkluderer Hohle etter å ha lest flertallets innstilling til stortingsmeldingen om norsk energipolitikk.

– Nok en gang er det slik at man skal løse energiproblemene i Norge ved å bygge ut ny elektrisk kraft. Dessverre ser det nok en gang ut til at de tradisjonelle løsningene som vinner frem politisk og at enøk og fornybar energi får en underordnet betydning, sier Hohle.

Noblo ønsker satsning på varme, fremfor økt produksjon av elektrisk kraft. Regjeringen

ser ut til å få oppslutning om at kraftproduksjonen fra bioenergi, varmpumper og spillvarme skal øke med 4 TWh innen 2010.

– Det er et for lite ambisiøst mål. Det tilsvarer omtrent dagens vekst i disse energikildene. Vi mener det er mulig å få frem 10 TWh i løpet av de neste ti årene, sier Hohle og viser til at Sverige bygger ut 5 TWh ny bioenergi årlig, og er oppe i 92 TWh totalt. Dermed produserer bioenergien mer enn landets atomkraftverk.

Alle de som sløse kan...

Norge er i ferd med å styrke sin posisjon som verdensmester i el-forbruk. Mens våre naboland vil bruke mindre og mer miljøvennlig kraft, åpner norske politikere for produksjonsøkning. Norsk ENØK-satsing er kort og godt en fiasko.

N&M Bulletin
KLAUS TVEDT

El-forbruket i norske husholdninger og servicenæringer har økt med 25 prosent de siste 25-30 årene. Vi bruker omlag halvannen ganger mer strøm enn svenskene og dobbelt så mye som finnene. Ingenting tyder på at utviklingen skal snu.

– Jeg tror energiforbruket vil komme til å øke, og at satsningen på gasskraftverk vil gå utover ENØK-tiltak og alternative energikilder, sier Lars Rise (KrF) i energi- og miljøkomiteen.

I energimeldingen som ble behandlet torsdag denne uka, er det satt av fem milliarder kroner til energisparende tiltak og satsning på alternative energikilder.

Innen 2010 skal norsk kraft fra vannbåren energi og vindkraft økes med 7 TWh. Dette ugjør 5,8 prosent av dagens forbruk.

Norges Naturvernforbund etterlyser mer konkrete målsetninger.

– Energimeldingen sier ingenting om hvor mye forbruket skal reduseres, eller hvor stor andel av kraftproduksjonen som skal komme fra fornybare energikilder, påpeker energirådgiver Tore Brænd.

– For dyrt

I Danmark skal 20 prosent av el-forbruket komme fra fornybare energikilder i løpet av 2003. I Sverige har Sveriges Energiförningens Riksorganisation foreslått å erstatte to prosent av energiproduksjonen med fornybar

energi hvert år. I Norge åpnes det for å bygge gasskraftverk.

Lars Rise mener det er meningsløst å satse på gammeldags kraft som vil øke landets samlede CO₂-utslipp med mellom 2,5-20 prosent – avhengig av hvor mange gasskraftverk som blir bygd – i forhold til 1990-nivå.

– De planlagte gasskraftverkene vil produsere for dyr strøm til å konkurrere ute i Europa, slik Arbeiderpartiet og Høyre vil. Jeg tror prisen for gasskraft er så høy at det ikke vil bli noen utbygging, sier han.

Gasskraftverk kan spares

Miljøbevegelsen har lenge påpekt at strømprisene i Norge er for lave.

– Uten investeringer og med dagens kraftpriser vil det være mulig å spare 10 prosent av forbruket, tror Tore Brænd.

Han mener også at gasskraftverk med en produksjon på 20 TWh, cirka 24 prosent av det totale forbruket, vil være fullt mulig å spare inn ved diverse typer ENØK-tiltak.

– Vi har en strømpris som ikke reflekterer miljøkostnadene

og er verdens største sløser. Høyere avgifter kombinert med diverse energisparende tiltak, vil gjøre gasskraft overflødig. Men først må vi få stoppet veksten i forbruket vår, fastslår han.

Nytt "spare"-direktorat

Under 90-tallet har det i Norge vært et eksportoverskudd av kraft. Dette overskuddet vil raskt spises opp hvis ikke det gjøres noe med forbruksøkningen. I fjor steg kraftforbruket vårt med fire prosent.

Stortinget har innsett at ENØK-arbeidet som ble startet på slutten av 1980-tallet ikke har båret de fruktene man håpet på. Et stortingsflertall er for å opprette et energidirektorat med ansvar for energisparing, vannbåren varme og fornybare energikilder.

– ENØK-arbeidet skal organiseres på en ny måte. Et flertall i energi- og miljøkomiteen har også sagt at ENØK-arbeidet i kommunene må vurderes. Det er viktig at det er ikke er de samme interessene som selger kraft som skal drive energisparende arbeid, sier Lars Rise i KrF.

– En ren regjeringsjakt

– Et stortingsflertall betyr ingenting: Vi vil aksjonere om noen forsøker å bygge gasskraftverk i Norge, sier leder i Fellesaksjonen mot gasskraftverk, Lars Haltbrekken.

N&M Bulletin
KLAUS TVEDT

Statens forurensningstilsyn (SFT) sa i januar i fjor at Naturkraft vær så god må bygge gasskraftverkene sine – om de klarer redusere det planlagte CO₂-utslippet med 90 prosent. Daværende leder av Stortingets energi- og miljøkomite, Jens Stoltenberg, uttrykte i en pressemelding at han var fornøyd med vedtaket.

Naturkraft anket vedtaket en måned senere. Klagen ble avvist av Miljødepartementet i juni.

I mellomtiden foreslo Høyre at det burde åpnes for å bygge tradisjonelle gasskraftverk, fordi det ikke fins teknologi som kan oppfylle SFTs krav. I januar i år gjorde Arbeiderpartiet helomvending, og støttet Høyres forslag.

Maktkamp

Haltbrekken er ikke i tvil om hvorfor Ap har snudd i gasskraftsaken:

– Partiet er på regjeringsjakt. I tillegg til at de nok føler seg presset av den kraftkrevende

industrien. Når sannsynligheten for utbygging er så liten som den er i dag, ser jeg ingen annen forklaring på snuoperasjonen. Jeg ser heller ikke bort fra at Ap vil snu igjen, en gang i fremtiden.

Per i dag vil gasskraft koste nesten dobbelt så mye som vannkraft. Forskerne er uenige om når det vil være lønnsomt i prosjektet. År 2010 er antydnet.

Forpliktelse

Innen den tid kan også de internasjonale CO₂-kvotene være på plass, og fordyre gasskraft ytterligere.

FNs klimapanel (IPCC) mener CO₂-utslippene på verdensbasis må reduseres med 60-80 prosent for at drastiske klimaendringer skal unngås. I Kyoto i Japan for to år siden sa EU seg villig til

dramatiske utslippsreduksjoner, utfra et system hvor landene fordeler utslippene seg i mellom. Norge insisterte den gang på økte utslipp i forhold til 1997-nivået.

Vi støtter Norges Naturvernforbund:

- Byggmester Atle Måren
- Frøya Kyst- og Havfiskeselskap
- Innherred Renovasjon
- Ramsøy Fiskeoppdrett
- Ødegårds Avfallsdeponi
- Sunnhordland Interkommunale Miljøverk DA

Sjøveien
er
miljøveien

Oslo havnevesen

Tlf.: 22 91 00 00

Faks 22 91 00 01

E-post: firmapost@ohv.oslo.no

http://www.ohv.oslo.no

I farta?

Kommentar
KLAUS TVEDT

I forrige nummer av Natur & miljø Bulletin forsvarer SFT-direktør Håvard Holm sin egen etats arbeid med PCB-forurensningen langs norskekysten.

Først en oppdatering. I 1971 ble PCB satt på den norske giftlisten. To år senere la det den gang nye Miljøverndepartementet fram en liste over produkter som inneholdt PCB. I 1980 ble det innført forbud mot import og omsetning av PCB-holdige produkter i Norge. Samme år begynte SFT å måle miljøgiftnivået i norske fjorder. I 1998 la SFT fram en liste over prioriterte opprydningsområder. I nummer 4 av Natur & miljø Bulletin i år sier SFTs avdelingsdirektør Trond Syversen at samtlige kilder til PCB-forurensningen må kartleg-

ges ytterligere, og at det fremdeles er uklart når SFT vil foreslå konkrete opprydningstiltak.

Det er langt fra overvåkning til handling. En del punktkilder på land er lokalisert. Dette har vært et viktig arbeid. Imidlertid dreier dette seg om store transformatorer og kondensatorer som i stor grad var i bruk da innsamlingen fant sted på begynnelsen av 90-tallet. Problemet er, som Holm skriver, de små kildene som fremdeles lekker. Disse har vist seg å inneholde mer PCB enn de såkalte "store". Siden MDs rapport i 1974 har man visst hvilke produkter som inneholdt PCB, likevel har mange av dem endt sine dager på norske fyllinger.

Når det gjelder kilder til PCB-utslipp langs norskekysten, lanserte Norges Naturvernforbund for to år siden en liste over

300 mulige punktkilder. Teorien var at norske verft var en av hovedkildene til PCB-forurensning. Stikkprøver fra Den store giftjakta i 98 og 99, antyder at teorien holder mål. Til tross for dette har det fra myndighetenes side ikke blitt gjort noe forsøk på å lokalisere kildene.

Håvard Holm viser til at prinsippet om at forurenser skal betale har forsinket prosessen. Problemet er at forurenser i mange tilfeller ikke lenger eksisterer, og at forurenser i sin tid ikke visste at det de slapp ut i havet skulle medføre kostholdsrestriksjoner på fisk og skaldyr. Naturvernforbundet, Oslo kommune og Oslo havnevesen er i gang med å undersøke om PCB-produsentene kan stilles til ansvar for forurensningen. Holm sier SFT prioriterer PCB, men vet ikke hva han skal gjøre. Ingen betviler at

SFT gjør noe med PCB-problematikken, men fort kan det neppe sies at det går.

Håvard Holm hevder videre at "sitatene som er tillagt" han i Natur & miljø Bulletin er feilaktige. Det er de ikke, ifølge mine notater. Overfor meg sa Holm aldri noe om at vår samtale ikke var å betrakte som noe intervju. Det han derimot sa, var at han trengte å gå igjennom enkelte dokumenter for å kunne svare på noen av spørsmålene mine, og at vi kunne fortsette intervjuet neste dag. Dagen etterpå overlater han til avdelingsdirektør Trond Syversen å besvare spørsmålene. Det gjør ikke intervjuet fra dagen før ugyldig. Når jeg i artikkelen siterer Holm ett sted, er det dessuten på et generelt spørsmål om SFTs PCB-arbeid, et spørsmål jeg syntes det var riktig å la en direktør svare på. ■

Kalenderen

23. mars: Bioenergidag på Hadeland - Bioenergi i praksis, Hadeland. Arr: Energigården, tlf 61 33 60 90. www.energigarden.no

25. - 26. mars: Kompetansekurs om kollektivtrafikk, Oslo. Arr: Kollektivkampanjen, tlf: 23 32 74 00.

31. mars - 2. april: Treningsleir for naturvernere, Dombås. Arr: Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, v/Ottar Michelsen, tlf: 73 51 52 24.

1. april: Seminar om Regionfelt Østlandet, Oslo. Arr: Aksjonsgruppa mot skytefelt i Hedmark, tlf: 23 32 74 03.

13. - 14. april: Internasjonal konferanse om strategier for en mer bærekraftig fremtid. University of Leeds, Storbritannia. Arr: ERP Environment, tlf: + 44 (0) 1274 5304 08 www.erpenvironment.org

17. april: Konferanse om frihandel i Europa, Bussel. Arr: Friends of the Earth, fax: + 32 2 537 55 96

3. - 5. mai: Avfallskonferansen 2000, Grieghallen, Bergen. Arr: Norsk renholdsverkforening, tlf: 22 11 40 43.

22. - 25. mai: Internasjonal konferanse om opprydning av klorerte og andre tungt nedbrytbare miljøgifter, California, USA. Arr: Battelle m.fl., tlf: + 1 800 783 6338.

25. mai: Bioenergidag på Hadeland - Bioenergi i praksis, Hadeland. Arr: Energigården, tlf 61 33 60 90. www.energigarden.no

5. - 9. juni: Den sjettede verdenskonferansen om miljø og helse, Oslo. Arr: The International Federation of Environmental Health og Forum for miljø og helse, tlf: 22 00 16 40 www.fmh.no

15. - 18. juni: Internasjonal konferanse om utdanning innenfor fornybare energikilder, Universitetet i Oslo. Arr: Vest-Telemark Ressurscenter, tlf: 35 07 91 00 www.dalen.vgs.no/isree2000/

29. - 30. juni: Konferanse om øko-ledelse, EMAS og ISO 14001. University of Manchester, Storbritannia. Arr: ERP Environment, tlf: + 44 (0) 1274 530408 www.erpenvironment.org

12. - 19. juli: Sort It - europeisk miljøfestival for ungdom, Almondsbury, England. Arr: Western Partnership for Sustainable Development, tlf: + 44 (0) 117 922 43 88 www.sort-it.org.uk

27. august - 1. september: Konferanse om naturvern i storbyer, Praha, Tsjekkia. Arr: Miljøverndepartementet i Tsjekkia, tlf: + 422 2491 1381 www.praha-mesto.cz

11. - 12. september: Konferanse om miljøvern i Europa. London School of Economics, Storbritannia. Arr: ERP Environment, tlf: + 44 (0) 1274 530408 www.erpenvironment.org

14. - 15. september: Konferanse om miljø og forretningsstrategi. London School of Economics, Storbritannia. Arr: ERP Environment, tlf: + 44 (0) 1274 530408 www.erpenvironment.org

18. - 20. oktober: Europisk konferanse om industri og miljø, Aalborg, Danmark. Arr: Aalborg Kongres & Kultur Center, tlf: + 45 99 35 55 55 www.akkc.dk

18. - 20. november: Konferanse om industriens strategi og tiltak for bærekraftig utvikling, Aalborg, Danmark. Arr: Euro Environment Secretariat: + 45 99 35 55 55. ■

Første svanemerkede hotell

Norge har fått sitt første svanemerkede hotell. I fjor sparte hotellet 100.000 kroner på å redusere strømforbruket sitt.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

Gålå Høgfjellshotell og Hytter AS i Gudbrandsdalen er det første hotellet i Norge som har fått svanemerket driften sin.

Kravene til svanemerking er omfattende. Det stiller strenge miljøkrav til energiforbruk, vannforbruk, tøyvask, rengjøring og kjemikalier, avfallshåndtering, råvarer og forbruksartikler, innredning og inventar samt transport, sier hotellene Gunther Motzke.

Miljøbevisste gjester

— *Hvorfor har dere svanemerket hotellet deres?*

— De fleste gjestene våre er utlendinger som kommer for å se vakker og uberørt natur. Mange av disse er svært miljøbevisste og krever at vi tilfredsstiller internasjonale trender. Dette har vært vår klart største drivkraft, sier Motzke. Han legger også til at hotellet fra før av er miljøsertifisert med ISO 14001 og EMAS.

Svanemerket har strengere krav, men fordelene for oss er at Svanemerket setter konkrete krav. Slik er det mulig for oss å si om vi er miljømessig dårlige eller gode på et område, sier innehaver Motzke.

Motivasjon og lojalitet

Driftsmessig mener Motzke det er mange fordeler ved å sette fokus på miljøbesparende tiltak.

— Internt skaper et økt miljøengasjement motivasjon og lojalitet. Ved å vise de ansatte at natur og miljø står i fokus, skapes en positiv giv som kan gi ringvirkninger også utover hotellets vegger, sier han.

Gålå Høgfjellshotell og Hytter AS ser allerede økonomiske resultater av miljøatsingen sin.

I fjor reduserte vi strømforbruket vårt med 9,5 prosent. I penger utgjorde dette 100.000 kroner. Vi ser på Svanemerking av hotelldriften vår som en langsiktig investering. I tillegg til redusert strømregning, regner vi med å spare store kostnader i form av redusert vannforbruk, kjemikalieforbruk, reduserte av-

fallsmengder og mer bevisste innkjøp, sier Motzke.

— Flere interesserte

Stifelsen Miljømerking, som utsteder Svanemerket, vil ikke si om flere hoteller er i gang med å svanemerke virksomhetene sine.

— Alle søknader vi behandler er konfidensielle så det kan jeg dessverre ikke uttale meg om. Men det jeg kan si, er at omlag 20 hoteller har bedt om, og fått tilsendt, kriteriene for svanemerking av hoteller, sier sjektleder Randi B. Rødseth.

Tidligere har Svanemerket kun vært knyttet til produkter.

— Dette er første gang vi har miljømerket en tjeneste. En erfaring med dette er at det helt klart er mer miljøgevinst å hente ved å satse mer helhetlig på en virksomhet, som her, sier Rødseth. ■

Scandic skeptisk til Svanen

Nordens største hotellkjede, Scandic, har lenge markedsført seg som ledende på miljøspørsmål. Kjeden er likevel usikre på om de vil svanemerke seg.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

— Vi er i gang med et pilotprosjekt med å Svanemerke hotellet vårt på Sjølyst. Vi gjør allerede det meste som kreves for å få Svanemerket, men mangler dokumentasjon. Det er den prosessen vi nå er inne i, sier miljøansvarlig i Scandic Norge Toril Flåskjer, til N&M Bulletin.

Scandic er Nordens største hotellkjede. Kjeden har 14 hoteller i Norge og tilsammen 112 hoteller i hele Skandinavia. I tillegg har de et titalls hoteller andre steder i Europa. Flåskjer er skeptisk til å Svanemerke hele konsernet.

— Vi ser at det vil bli altfor dyrt å Svanemerke alle hotellene.

Sånn det ser ut, vil dette ene hotellet alene koste omlag 70 000 kroner i årlige avgifter til Stifelsen Miljømerking.

Sparer enormt

Scandic Sjølyst er kjedens flaggskip i miljøarbeidet. Flåskjer sier summen av en rekke energisparende tiltak hotellet gjennomførte i fjor, reduserte strømforbruket med 27 prosent. I kroner og øre utgjorde dette 350.000 kroner.

Miljøtiltakene gikk stort sett ut på å endre rutiner. Det var i grunn bare småttteri som skulle til. Enkle tiltak som å slå av lys når man forlater et rom, skru av varmekabler på rommene og skru av PC'er når vi går hjem fra jobb, sier hun.

Ingen engangsartikler

I 1994 bestemte Scandic-kjeden at de ikke skal ha noen engangsartikler i sine hoteller. Dette gjelder både mat og hygieniske artikler.

— Hvor mye vi sparer på dette er vanskelig å tallfeste, men det vi prater om betydelige summer. Det eneste problemet vi har støtt på med engangsforpakkninger, er smør. En del gjester sier de gjerne vil ha smør i porsjonspakker. Vi sparer mye penger på å kjøpe inn i større kvanta og produserer mindre avfall, sier Flåskjer.

97 prosent gjenvinnes

Ifølge Flåskjer er hotellrommene i kjeden 97 prosent gjenvinnbare. For eksempel betyr det at rommene har parkett i stedet for tepper.

— Tepper må kastes når du blir slitte. Parkett kan slipes ned flere ganger, og når den en gang må skiftes ut, sendes trevirket til gjenvinning i stedet for skrap-haugen. På rommene må gjes-

tene dessuten sortere avfallet sitt i tre forskjellige fraksjoner. Vi henstiller også om å bruke håndklær om igjen fremfor å sende de til vask etter en gangs bruk, oppsummerer hun.

Vasker uten såpe

Toril Flåskjer forteller også at all vask på hotellene foregår uten bruk av kjemikalier. I stedet for såpe, bruker de såkalte miljøkluter med fibere som tar opp i seg støv og skitt. Klutene vaskes i vann og brukes om igjen.

— Dessuten har vi utviklet et system for å vaske sengetøy uten klor og optiske blekemidler. Jeg kjenner ikke de praktiske detaljene i dette, men sengetøyet blir i hvert fall helt hvitt, sier hun. ■

Returadresse:
Natur & miljø Bulletin
Boks 342 Sentrum
0101 Oslo

Klitoris blir penis hos isbjørn

Forurensning rammer hardt i Arktis – blant annet i form av vanskapede isbjørner. I disse dager titter og triller nye små isbjørninger ut av hiet for første gang og norske forskere er spente på hvordan bjørnene vil utvikle seg. I tillegg til miljøgiftene er klimaendringer den største trusselen mot arten.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

I slutten av måneden reiser norske forskere til Hopen for å studere isbjørn. Professor Øystein Wiig ved Zoologisk Museum er en av tre forskere som skal nordover for å gå vårt største rovdyr nærmere etter i sømmene. Alt har nemlig ikke vært helt bra for isbjørnen de senere årene.

– Vi er veldig spente på situasjonen. Hopen ligger på grensen av isens utbredelse og mens vi fant førti hi i 1998 var det bare to-tre i fjor. Det kan betyr at bjørnen har gått i hi andre steder, men den kan også la være å gå i hi, sier han til N&M Bulletin.

Mens klimaendringer som gjør at isen trekker seg tilbake

naturligvis kan være en stor trussel for arten på sikt, er Wiig mest urolig for de klororganiske miljøgiftene og hva de gjør med isbjørnen.

Uekte tvekjønninger

Forskere fra Norsk Polarinstitutt har tidligere påvist svært høye konsentrasjoner av miljøgiften PCB hos isbjørn på Svalbard. Eksempelvis er verdiene tyve ganger høyere enn hos isbjørn i Alaska. De siste tre årene er det dessuten funnet flere hundyr som også har hatt hannlige kjønnsorgan og forskerne mistenker sterkt at miljøgifter er årsaken. Flere av disse tvekjønnede dyrene har hatt unger.

– Det er snakk om såkalte pseudohermafroditter. Det vil si at de utvendige kjønnsorganene

er forandret slik at dyrets klitoris har vokst ut til en penis. Vi antar at det er derfor dyrene har vært i stand til å formere seg. En ekte hermafrodit har også to sett innvendige kjønnsorganer, det vil si eggstokker og testikler. Da er sjansen for formering langt mindre, sier Wiig.

Få gamle dyr

De "norske" isbjørnene holder til i et område avgrenset av Nordpolen, Framstredet i vest, drivbeltet i sør og Novaja Semlja i øst. Hvor mange dyr det er snakk om er imidlertid litt usikkert.

– Det ble foretatt beregninger av dette tidlig på 80-tallet. Da ble bestanden anslått til å være på

4-7000 dyr. Dette ble ansett for å være relativt usikre tall og det har ikke vært foretatt bestandsestimater etter dette, sier han.

De senere årene har norske forskere funnet svært få gamle dyr. Dagens kunnskap er for mangelfull til at forskerne tør å trekke noen konklusjoner av hva dette kan komme av.

– Det er tøft å være isbjørn i de første leveårene. Da er dødeligheten høy. Ungene forlater moren etter to og et halvt år. Klarer de seg i den første tiden er som regel mulighetene gode, sier Wiig.

En isbjørn med suksess kan bli opp til tretti år gammel, og naturlige dødsårsaker kan være isforhold, alderdom og sult. ■

LEIF HÖEGH & CO.

Etablert 1927

Leif Höegh & Co. ASA er et børsnotert rederi som direkte eller via datterselskaper opererer en flåte på 105 skip innenfor følgende hovedaktiviteter:

- Gasstransport
- Bil- og trailertransport
- Linjefart
- Transport av treforedlingsprodukter
- Transport av kjøle- og fryselast
- Tørrbulktransport
- Eierinteresser i:
 - Bona Shipholding (Tank/OBO skip)

Leif Höegh & Co. ASA, Boks 2596, Solli, 0203 Oslo, Norway.
Telefon: 22 86 97 00. Facsimile: 22 20 14 08. Telex: 79350

**ASSURANCEFORENINGEN
GARD**
—EJERSKIP—
4801 ARENDAL
Telefon 37 01 91 00

 ANDERS WILHELMSSEN & Co AS
SHIPOWNERS & OPERATORS

NORSK
LOKOMOTIVMANNFORBUND

 STAR
MARINE COATINGS